

ERKEK SES TÜRLERİ, ÖZELLİKLERİ VE EĞİTİMİNİN UZMAN GÖRÜŞLERİ DOĞRULTUSUNDA İNCELENMESİ

Yavuz Kelebek

Öğretmen, Uğur Okulları Çalı Kampüsü, yavuzkelebek03@gmail.com, ORCID: 0009-0000-2087-6972

Nurdan Kızıldeli Salık

Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, nkizildeli@mehmetakif.edu.tr ORCID: 0000-0002-7226-748X

Kelebek, Yavuz ve Nurdan Kızıldeli Salık. "Erkek Ses Türleri, Özellikleri ve Eğitiminin Uzman Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi". idil, 114 (2024/2): s. 211-228. doi: 10.7816/idil-13-114-05

ÖZ

Bu araştırmada, erkek sesi türleri, özellikleri ve eğitimi konusunun ses eğitimi uzmanlarının görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel bir araştırma olan bu çalışmada araştırma konusu kapsamında sorular içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve kapsam geçerliliği için 5 uzman görüşü alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu alanında uzman, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Opera/Şan Ana Sanat Dalı, Devlet Opera ve Balesi gibi kurumlarda görev yapmış ve yapmakta olan 10 eğitimci/sanatçıya uygulanmış, ilgili literatüre yurt içi, yurt dışı makale, tez, dergi, internet ve kütüphaneler taranarak ulaşılmıştır. Araştırmaya gönüllük esasına dayalı olarak katılım sağlayan uzman kişilerden elde edilen verileri analiz edebilmek için şahsi onayları alınarak kayıt altına alınmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile çözümlenmiş, temalar ve kodlar çıkartılmıştır. Bu kodlar ve temalar 2 uzmana gönderilmiş, uzmanlar arası uyum analizi yapılmış ve %80.6 sonucu elde edilerek güvenilirlik sağlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda; erkek ses türleri/alt türlerinin ayrımı ve ses türlerini belirleyen faktörlerin; sesin tınısı, yapısı, hacmi, genişliği, kullanılabilirliği, sınırları, parlaklığı olduğu, bununla beraber coğrafya – İklim (soğuk ülkelerde baslar ve sıcak ülkelerde tenorlar) gibi etkeninin de etkili olduğu, Dünya da ve Türkiye’de en çok karşılaşılan erkek ses türlerinin bariton ve tenor, en az karşılaşılan seslerin türlerinin bas ses türü olduğu, iyi bir erkek sesinde bulunması gereken özelliklerde ses yapısı, kalitesi ve müzikalite faktörlerinin öncülük ettiği, hemen ardından eğitim (teknik) ve rol yeteneği (oyunculuk) olduğu, erkek seslerinin eğitiminde en çok karşılaşılan zorlukların geçiş tonu sorunları (üst tonlarda), esnek olamama ve kendilerini sıkma eğilimi göstererek sertlik oluşturdukları, öğrencilerin anlatılan ve bahsedilen soyut kavramları algılamakta güçlük çektikleri gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Erkek ses türleri, ses özellikleri, ses eğitimi

Makale Bilgisi:

Geliş: 7 Aralık 2023

Düzeltilme: 16 Mart 2024

Kabul: 23 Mart 2024

Giriş

İnsan bedeni ve sesi doğduğu andan ölümüne kadar hiç durmayan bir değişim, gelişim ve dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreç boyunca birtakım büyüme ve gelişme evrelerinden geçerler. Bu önemli evrelerden ilki doğumdan sonraki ilk yıllar, ikincisi ise ergenliktir (Mutasyon- Puberty) (Şenocak, 1986). Bu evrede ifrazat hücrelerinin devreye girmeye başlaması ile vücut fizyolojisinde başlı başına büyük bir değişim meydana gelir. Bu değişime paralel olarak cinsiyet karakterinin ikinci belirleyicisi olan seste de esaslı bir değişim meydana gelir. Erkeklerin gırtlaklarında âdem elması olarak nitelendirilen çıkıntı meydana gelir ki, buda ses tellerinin yaklaşık 1cm uzamasına ve sesin bir oktav pestleşmesine neden olur. Yani gelişen ve değişen fiziksel görüntüye uygun olarak ses yeni bir kimlik kazanır. Bu döneme kadar cinsiyet ayrımı yapılmadan çocuk sesi kategorisinde alto ve soprano olarak değerlendirilen sesler, bu dönemden sonra artık yeni kimlikleri doğrultusunda kadın ve erkek sesleri olarak sınıflandırılmaktadırlar. Kadın sesleri bilindiği üzere; soprano, mezzo soprano ve alto olarak, erkek sesleri ise; tenor, bariton ve bas olarak ana türlere ayrılmaktadır. Operada ise söylenen eserin konusu, rolü, karakteri vb. gereklilikleri doğrultusunda alt türlere ayrılmaktadırlar. Büyüyen ve gelişen bedene uygun yeni kimlik ve karakter kazanan sesin, etkileyici tınılara ve renklere sahip olabilmesi, sesin sağlıklı, doğru uzun süreli ve etkili kullanılabilmesi, sesin kimliğinin doğru tespiti ve sınıflandırılması ayrıca ses tekniğinin doğru oturtulabilmesinin doğru zamanda yapılabilmesi için iyi ve doğru bir eğitimin olması çok önemlidir. Konunun kapsamı gereği erkek ses türleri, alt türleri ve bu ses türlerinin belirlenmesinde etken olan faktörlere literatür ışığında göz atmakta yarar görülmektedir.

Erkek Sesi Türleri/ Alt Türleri ve Özellikleri

1. Tenor: Erkek seslerinde en yüksek frekansları verebilen, eserlerde kullanımı bakımından sıkça tercih edilen ses türüdür. 13.-16. yüzyıllar arasında polifonik müzikte "cantus firmus" olarak adlandırılan bu ses türü, erkek sesleri arasında en tiz tessitürde olanıdır" (Lotha, 2023). "Bu sese sahip sanatçının eğitimi çok dikkat ve sabır istemektedir. Tenor ses türünün repertuarı genellikle si-do³-mi³ arasındadır (Sabar, 2008:114)

Şekil 6: Tenor Registeri

Bu sesin 1.pasaj tonu; "Do diyez 2- Re, 2. pasaj tonu; Fa diyez 2- Sol 2 dir" (Sabar,2008:114).

Tenor sesler aşağıda gösterildiği şekilde alt türlere ayrılır:

1-Leje Tenor: Legger tenorlar, do³'ün üzerindeki re'ye kadar çıkmaktadırlar. Kuvvetli olmaktan çok hafif ve hareketlidirler. Tiz seslerde rahatlıkla söyleyebilen esnek, hafif, yumuşak, gidici ama ufak yapıya sahip nadir karşılaşılan seslerdir. Don Ottovia (Don Giovanni-Mozart), Nadir (İnci Avcıları-Bizet), gibi partiler söylediği eserler arasında yer almaktadır.

2- Lirik Tenor: Tiz seslerde rahatlıkla söyleyebilen, esnek, yumuşak, akıcı ve aydınlık fakat leje tenor rengine göre daha yuvarlak ve dolgunudur. Alfredo (Traviata,Verdi), Pinkerton (Butterfly-Puccini) gibi partileri bu sesler yorumlar. İtalyan operasında başrol oynarlar.

3- Genç Dramatik Tenor (Genç Heldentenor veya Lirik-Spinto Tenor): Hem lirik hem de dramatik pasajları yorumlayabilen güçlü, soylu, metalik tınlayan bir renktir. Cavaradossi (Tosca-Puccini), Don Jose (Carmen-Bizet) bu ses renginin söylediği partilerdir.

4- Dramatik Tenor veya Heldentenor: Ağır volümlü ve güçlü olup orta ve pes tonları güçlü olan renklerdir. Baritonal renkteki sesi alt tonlarda lirik bariton sesinden daha koyu çıkar. Bu sesin peslerine karşın tizleri Si²'ye kadardır (Sabar, 2008:115). Bu tenorlara Heldentenor veya kahramanlık tenorleri veya tenorbariton denilmektedir. Bu sesin rengi ve genişliği lirik baritona benzemektedir. Otello, Tristan vb. gibi, söylediği eserler arasında yer almaktadır. İsveç ve Norveçliler arasından en iyi dramatik tenorlar çıkmaktadır (*Ses Tonları Türleri Rehberi*, 2022).

5- *Tenor Buffo, Spieltenor veya Karakter Tenor*: Bu tenorlarde legger tenor karakterindedir. Diğer renklere göre hafif ve ufak bir yapıda olan tiyatral bir karakterdir. Komik rollere uygundurlar. Monostatos (Sihirli Flüt- Mozart), Goro (Madam Butterfly- Puccini) gibi eserleri bu sesler yorumlamaktadırlar (Sabar, 2008:115)

6- *Kontrtenor*: Zenginleştirilmiş kafa sesinin göğüs rezonansına dayandığı ve kadın seslerine (soprano, mezzo soprano, alto, kontralto) çok yakın ya da birebir frekanslar verebilen erkek seslerine denmektedir. Kontrtenor sesler falsetto registerlerini geliştirmiş olan şarkıcılardır. Kadın sesi taklidi yaparak kadın vokal aralıklarına rahatça erişebilir ve bu aralıklarda rahatça şarkılar söyleyebilirler. Aslında tenor değil bariton olduğu belirtilir (Sabar, 2008:115). Kontrtenor ses türüne bakıldığında genellikle Rönesans ve Barok dönemde Handel, Bach, Vivaldi gibi bestecilerin eserlerinde yer verdiği görülmektedir. Bu ses türü günümüzde de kullanılmakta olup, eski dönemlerde "Kastrato" adı verilen ergenlik döneminden önceki sesini korumak ve sesi o yönde icra edebilmek için hadım edilen erkek şarkıcıların eserlerini de rahatlıkla söyleyebilmektedirler (Kastrato Bulguları, 2023).

2-Bariton: Erkek sesleri arasında bas ve tenorun ortasında yer alan baritonlar orta frekansların temsilcisidir. Erkek seslerinde kökeninin Yunanca karşılığı olan βαρυτονοç kelimesinin ses üzerinde derin ve ağır anlamını taşıyan seslerdir. Tenor ile Bas arasında orta kalınlıktaki ses türüdür. Tenora göre daha yuvarlak ve koyu ve sıcak bir ses türüdür ve kadın sesleri ile karşılaştırıldığında ise karşılığı Mezzo-Soprano'dur. "Özelliği olan doğal tını gereği şan eğitiminde çok çabuk gelişme gösterirler" (Kazancıoğlu, 2008) ve korolarda bas partisini seslendirirler. Repertuarı genelde Si bemol- La bemol2- La 2 arasındadır.

Bu sesin 1.Pasaj tonu: "Si1-Do2, 2. Pasaj tonu: Mi bemol 2-Mi2" (Sabar, 2008:115).

Şekil 7: Bariton Registeri

Alt türleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır:

1-*Lirik/Yüksek Bariton*: tiz tonlarda çok iyi ve rahatça söyleyebilen, akıcı, soylu, esnek ve yumuşak olan bir ses rengidir. Figaro (Sevil Berberi- Mozart), Albert (Werther-Massenet) bu ses türünün partileridir.

2- *Helden Bariton veya Dramatik Basbariton*: Kahramansı, ağır, geniş, güçlü ve görkemli bir yapıya sahip olan sestir. Hem çok iyi tiz tonları hem de taşıyıcı orta ve pes tonları vardır. Lirik Baritona göre daha tok ifadeler sergileyen ve daha koyu tonları olan bir yapıdadır. Yüksek bariton olarak da adlandırılmaktadırlar. Jochanaan (Salome- Strauss), Hollandalı (Uçan Hollandalı-Wagner) gibi partiler bu ses türü tarafından söylenmektedir.

3-*Verdi Baritonu veya Kavalier Bariton*: Hem lirik hem de dramatik pasajları rahat ifadelendirebilen güçlü metalik bir sestir. Soylu baritonal renginin yanında iyi bir sahne görünümü vardır. Onegin ((Yevgeni Onegin- Çaykovski), Rene (Maskeli Balo- Verdi) gibi partiler repertuarında yer almaktadır.

3-Bas: grubun en pes seslerine sahip olan ve genel olarak bakıldığında korku dolu, dolgun duyulan ses türüdür. Jander (1980)'e göre normalde "F-E" aralığında yazılan ancak özellikle de solo yazımlarda her iki tarafa da genişleyebilen bir aralıktaki en kalın erkek sesidir. Şüphesiz hatırlanamayacak kadar eski dönemlerden beri varlığını sürdürse de batı sanat müziği yüzyıllarca özel bir kullanıma gitmemiştir" (Doğanyığıt, 2010:15). Erkek seslerinde en derin seslere sahip olan baslar güçlü, koyu, derin, kalın, otoriter ve etli ses özelliklerine sahiptirler.

Şekil 8: Bas Registeri

Genelde ince ve uzun boylu fiziksel yapıya sahip olanlarda bu ses türü görülür fakat oyun baslarının tam tersi olarak kısa boylu ve tıknaz yapıya sahip oldukları sahnelerde görülmektedir. Bu sesin repertuarı Re- Fa Diyez2 aralığındadır. Bu sesin 1.Pasaj tonu: "La bemol1-La1, 2.Pasaj tonu; Re bemol 2- Re2" (Sabar, 2008:115).

Aşağıda gösterildiği şekilde alt türlere ayrılmaktadır;

1-Bas Buffo veya Oyun Bası: Grubun büyük çoğunlukla komik rollerini üstlenen az kuvvetli, tizleri rahat, basık gövde yapısına karşın canlı ve hareketli ayrıca zarif esnek bir renk olmasının yanında oyunu da güçlüdür. Don Pasquale (Donizetti), Bartolo (Sevil berberi- Rossini) gibi partileri söylemektedir.

2- Bas Bariton veya Bas Chantante veya Karakter Bas: Büyük, sınırları geniş, tizleri ve pesleri rahat, ciddi ve koyu, güçlü, metalik tınlı, yuvarlak ve karakterlendirme yeteneği üstün bir ses olup bas repertuarının birçok kısmını seslendirebilen bir karakterdir. Zaccaria (Nabucco-Verdi), Mephisto (Faust- Gounod) gibi partiler bu ses türü için yazılmıştır.

3- Bas Profondo veya Ciddi Bas: Grubun en pes rengi olmakla birlikte koyu renkli, tok, dolgun, soylu ve çok derin bir yapıya sahip pesleri çok iyi olan renktir. Sarostro (Sihirli Flüt- Mozart) Inquisitor (Don Carlos- Verdi) repertuarında yer alan eserlerden birkaçıdır (Sabar, 2008:116-117).

Ses türlerinin belirlenmesinde (Sınıflandırılması) rol oynayan faktörler

Ses türünün belirlenmesinde rol oynayan faktörler kadın-erkek ayrımı yapılmaksızın aynı temel unsurlara dayanmakla birlikte halen bazı eğitimci ve uzmanlar tarafından tartışılmaktadır. Anatomik ve fizyolojik farklılıklar, ses türlerinin ve genişliğinin belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır (Aycan, 2005, Özçimen vd. 2011). Kişinin hacmi, vücut yapısı, anatomik yapısı, ses genişliği, ses tellerinin uzunluk ve kısalığı, rezonans boşluklarının şekli ve hacmi, ağız ve dudak yapısı, konuşma temel frekansı, ses tınısı ve genel kas yapısı gibi birçok anatomik ve fizyolojik farklılıkları içermektedir. Özellikle boyun ve göğüs yapısı, vokal sınıflandırmada belirgin organlardan sayılabilir (İşsever, 2004).

“Ses türü belirlenmesinde, Range (ses aralığı), Tessitura, Geçiş Tonu (Reçevirme tonu), Timbre (tını) ve Agilite ses eğitimcileri tarafından geçmişten bugüne geçerliliğini koruyan en önemli kriterler olarak kabul görmektedir. Bununla beraber bu kriterlerin ses türünün belirlenmesinde oynadığı rol her eğitimci için farklı önem taşımaktadır” (Otacıoğlu, 2012:51).

Ses türlerinin belirlenmesinde önemli rol oynayan bazı faktörlere ayrıntılı olarak yer verilmesinde yarar görülmüştür.

Ses Tellerinin Uzunluğu: Mutasyon döneminde erkeklerin larenks yapısında “âdem elması” çıkıntısının oluşması sonucunda ses telleri ve ses yolu kadınlarınkinden daha uzun hale gelir ve daha kalın çıkar. Bu durumda konuşma temel frekansı (Fo) kadınlarınkine kıyasla daha düşüktür.

Ses Türü	Alt Limit F0 (Hz)	Üst Limit F0 (Hz)
Soprano	196,0	1174,7
Mezzo-soprano	164,8	880,0
Alto	146,8	587,3
Tenor	130,8	523,3
Bariton	98,0	392,0
Bas	82,4	329,6

Şekil 3: Ses Grupları Limitleri

Titze (1994)'e göre ses türlerinin temel frekanslarına ilişkin alt ve üst limit değerleri (Avcı vd., 2019).

Ses türlerine göre ses tellerinin boyutları; Soprano:14– 17 mm, Mezzo Soprano:18 – 21 mm, Kontralto: 18 – 19 mm, Tenor: 18 – 20 mm, Bariton: 21 – 27 mm, Bas: 24 – 25 mm'dir (Belgin, 1996).

Range (Ses Aralığı): İnsan sesinin çıkabileceği en tiz ton ile inebileceği en pes ton arasındaki mesafeyi ifade eder. Ses aralığı (range), on dokuzuncu yüzyılda ses sınıflandırılması için en önemli birincil kriterdi. Bunun nedeni kadın ve erkek sesinin o dönemde iki veya üç türü arasında bir ayırım yapmak için kullanılacak en uygun araç olmasıdır (Otacıoğlu, 2012:51). Fakat bir şarkıcının ses tekniğinin yetersizliği ya da eksikliği nedeni ile onun potansiyel ses aralığının ortaya çıkması olumsuz etkilenebilir. Dolayısı ile ses aralığı tek başına sesin sınıflandırılması için yeterli bir kriter değildir. Bir erkek şarkıcıyı örneğin büyük lirik bariton veya dramatik tenor olarak bir kategoride eğitime kararı, enstrümanın gerçek boyutu ve bireysel şarkıcının diğer fiziksel ve fizyolojik özellikleri de dahil olmak üzere, register olaylarından başka faktörleri de dikkate alınmalıdır (Miller, 2002:126).

Tessitura: Sesin en rahat kullanıldığı alandır.

Timbre (Tını/Renk): Sesler arasındaki renk farkıdır. Şiddeti ve yüksekliği aynı olduğu halde kaynaklar farklı ise seslerin farklı olarak algılanmasıdır. Ses çeşitlerini birbirinden ayırt etmek için kullanılan ses rengi bir çalgı veya insan sesinin ona has olan frekans ve şiddeti arasındaki farkı tanımlamak için kullanılan nitelik, sesin tiz ve pest sınırları içindeki boyutudur.

Bireysel farklılıklara göre seslerin renkleri rezonatör bölge denilen yansıtıcı bölgede taşıyıcı bir titreşimin üzerine oranlı olarak yan titreşimlerin (harmoniklerin) binmesiyle oluşan karmaşık titreşimler sonucu oluşurlar (tr.m.wikipedia.org, Temmuz 2023). Organın anatomik yapısı, rezonatör bölgelerin yapısı veya rezonans kavramında kişisel beğeni ve artikülasyon şekli ses rengini etkileyen önemli faktörlerdendir (Kartal, 2013:63).

Agilite (çeviklik, esneklik): Elastik ses teli yapısına sahip olan birinin agilite yapabilme kabiliyetinin yüksek olması beklenir. Ayrıca gerekli eğitimi aldıktan sonra, söylenen eserdeki tiz pest geçişlerini kolayca başarması şaşırtıcı olmayacaktır. Yine dolgun ve kalın bir ses teline sahip kişinin doğru bir eğitim sürecinden sonra, pes tonlarında kararlı sesleri oluşturduğu gözlemlenecektir. Daha ince bir yapıya sahip olan ses telinin, doğru bir teknikle gerilmesi ve kapanması sonucu, kolaylıkla piano sesler oluşturması kaçınılmaz olmaktadır.

Register ve Register geçişleri: Register insan sesi üzerinde düşünüldüğünde; tını rengidir, ses tellerinin titreşim şeklidir, ses telleri ile nefesin fizyolojik ilişkisidir, ses aygıtının veya larenksin, dil ve damağın belirli bir pozisyon alarak ürettiği benzer sesler ve bu seslerin oluşturduğu ses serisidir, benzer şekilde üretilen, benzer tınlayan, benzer ton kalitesi olan bitişik notaların oluşturduğu ton kalitesidir gibi değişik ama yine de birbirine benzeyen açıklamalar yapılmaktadır (Sabar, 2008:95). Nadoleczny (1923)'e göre Register kavramını anlamaya çalışan tüm şarkıcılara yardımcı olabilir. Ona göre register teriminden anlaşılır; "Art arda gelen ton dizilerinde, sesi eğitilmiş müzikal bir kulağın farklılığı ayırt edemeyeceği şekilde, aynı renkte çıkarabilmektir" (Akt. Otacıoğlu, 2012:2).

Bu doğrultuda Registerler kadın ve erkek seslerinde üç bölgede toplanmaktadır:

Göğüs (Chest) Registeri-Alt Register: Düşük frekanslı, farenksin altında, göğüste oluşur.

Orta (Middle) Register-Karışık Register: Göğüs ve diğer rezonatörlerin ortaklaşa çıkardıkları sesler karışık ses (mixed voice) olarak adlandırılır. Doğru vokal ifadeyi tanımlayan bu seslerde larenks normal pozisyonundadır.

Kafa (Head) Registeri-Üst register(ince): Belgin (1996)'e göre en üst rezonatörlerin titreşimi ile oluşur. Çıkarılabilen en yüksek frekanslı sesler olup şarkı söylemede kullanılır (Akt. Helvacı, 2003).

Bunun dışında erkeklerde Falset registeri, kadınlarda ise ıslık registeri (lageolet) bulunmaktadır.

Register geçişleri ise: Ses türlerine göre değişen özellikle şarkı sesinde bazen de konuşma tonunda ses tellerinin değişik hareketlerine bağlı olarak sesin yukardan aşağı veya aşağıdan yukarıya çalıştırıldığında (1,5 oktav içinde), bazı tonlarda zorlukların olduğu veya eğitilmiş bir kulağın kolaylıkla anlayabileceği şekilde ses tınısında değişmelerin olduğu izlenir. Bu değişmelere register geçişleri denir. Eğer bu geçiş yerleri dikkate alınmaz veya geçiş tonları gelmeden önce seste bir hazırlık yapılmazsa, aynı fonksiyon ile ses çıkarmak mümkün olmayacaktır (Cevanşir vd., 1982: 48). Zamanın ünlü ses otoritesi Manuel Garcia larengoskop ile ses tellerinin fonasyon sırasında yaptığı hareketleri incelemiş ve şarkıcının bir çizgide ses tınlatırken ses tellerinin belli bir noktaya kadar hemen hemen aynı kaldığını, sonra değişikliğe uğradığını, bu değişme sırasında ton kalitesinin farklılaştığını görmüş ve bunu daha o devirde rejister değişikliği olarak tanımlamıştır. Bu tanım günümüzde de birçok uzman tarafından kabul görmüştür (Sabar, 2008:95).

Geçiş Tonu (çevirme tonu): Register geçişlerinin kolaylıkla olabilmesi için larenksin pozisyonunda çeşitli değişiklikler görülür. Orta registerden kafa registerine geçişte şarkıcı hazırlık yapmazsa kafa registeri geçişi gerçekleşmeyecek ve tiz tonların üretilmesi güçleşecektir. İşte bu yapılması gereken hazırlık seste çevirme olarak isimlendirilmiştir (Otacıoğlu, 2012: 60). Her ses türü için bu geçişler farklı bölgelerde gerçekleşmektedir.

Manuel Garcia 1841 yılında *Traité* kitabında, günümüze kadar referans olarak kalan üç register kavramının klasik tanımını yapmıştır. Garcia'ya göre registerler göğüs, falsetto ve kafa registeri olmak üzere üçe ayrılır. Registerlerin geçiş noktalarına *passaggio* veya *breaks* denir. Garcia, göğüs rejistirinde kord vokallerin tamamının uzunlamasına ve derinlemesine vibrasyonlar yaptığını, falsetto ve kafa rejistirlerinde

ise sadece kord vokallerin ince kenarlarında vibrasyon olduğunu ve titreşen bölgenin daha sınırlı olduğunu gözlemiştir. Garcia'nın aynalar ile yapmış olduğu bu gözlem, günümüz teknolojisi kullanılarak elde edilen sonuçlara oldukça yakındır (Uçman, 2012: 15).

Registerlerin kaynaştırılıp harmanlanması, geçiş tonlarında köprülerin kurulabilmesi sonucunda ses, tek bir register olarak duyulur. Geçişlerde bu düzenlemeleri yapamayanlarda, ayrı renkte üretilen sesler hemen fark edilir (Helvacı, 2003).

Doğal register anlayışına uygun olarak her gırtlığın ses türüne göre geçiş tonu, diğer bir deyişle pasaj noktaları ya da kırılma noktaları vardır. Bu geçişler yarım, bir veya bir buçuk ton aşağı veya yukarı kayma yapabilir, bu da ses yapısının daha tiz ya da daha pes olması ile ilgilidir. Üst registre ulaşan yolda, orta seslerde, sesin toplanarak taşındığı noktalar bazı uzmanlar tarafından 1. Pasaj, üst registre geçişi sağlayan esas adaptasyon noktası da 2. Pasaj/döndürme noktası olarak adlandırılır. Seslerin kaynaşması için teknik adaptasyonlar geçit veya pasaj veya döndürme noktası denilen bölgelerde gerçekleşmek durumundadır (Sabar, 2008:102). Yazarı belli olmayan *Ses Tonları Türleri Rehberi* (2022) yayını; Ses sınıflandırmasını yapanlar arasında Almanlar örnek verilebilir. Alman opera evlerinin yirminci yüzyıl başlarında rolleri seçmek ve sınıflandırmak için oluşturdukları sisteme, fach sistemi denilmektedir. Bu sistemde sesler sınıflandırılarak kategorilere ayrılmıştır.

Erkek Seslerinin Yaklaşık Pasaj (geçiş-kırılma ya da döndürme) noktaları;

1. pasaj tonu	2. pasaj tonu.	Ses Kategorisi
g	c ¹	Basso Profondo
a ^b	d ^{b1}	Basso Profondo
a	d ¹	Basso Cantate
b ^b	e ^{b1}	Baritono Dramattico
b	e ¹	Baritono Lirico
c ¹	f ¹	Bariton Martin (Fransız Okulu)
c ¹	f ¹	Tenor Robusto (Dramatico)
c ¹	f ¹	Heldentenor (Alman Okulu)
c ^{#1}	f ^{#1}	Tenore Robusto (Ağır Spinto)
c ^{#1}	f ^{#1}	Tenore Spinto (Lirikten daha spinto)
d ¹	g ¹	Tenore Spinto (Spintodan daha lirik)
d ¹	g ¹	Tenore Lirico
e ^{b1}	a ^{b1}	Tenore Leggiero (Lirikten daha leggiero)
e ¹	a ¹	Tenore Leggiero
f	b ^{b1}	Tenorino (İrlanda tenoruna benzer)

Şekil 5: Erkek Seslerinin Yaklaşık Pasaj Tonu (Miller, 2002:127)

Tabloda belirtilen kategorilere ek olarak, buffo muadilleri de tanımlanabilir. Bu buffo özellikleri tını tanımlamasıyla ilgili olsa da, basso buffo, tenore spielbariton ve spieltenor (son ikisi elbette Almancadır) genellikle vokal kalitesinden ziyade teatral beceri ve uzmanlığa işaret eder. Gerçekten de Alman tiyatrosunda leggiero literatürünün çoğu opera-buffa fach'ında ki şarkıcılarıdır (Miller, 2002:126).

Ses eğitimi çalışmalarına yeni başlayan öğrenciler için sesinin ne olduğu her zaman merak konusudur. Sesin ne olduğuna karar vermek eğitmen için hassas bir noktadır. Bu kararı doğru verebilmek için sesin genişliğini, gücünü, volümünü, rengini ve kırılma noktalarını yani pasajlarını (register geçişleri) iyi saptamak gerekir. Çalışmalar sırasında kas olanaklarının doğru yönlendirilmesi, ses yapısının ana hatlarının sağlıklı bir çizgiye oturtulması çok önemlidir (Sabar, 2008:106).

Geçit tonu kendi içinde belirsiz olduğu gibi, genellikle tenor seslerin sorunu olmasına karşın, diğer seslerde de değişik tonlarda ve değişik şekillerde ortaya çıkabilir. Aslına bakılırsa, soprano, mezzosoprano, tenor seslerde kısaca pes, orta ve tiz ses uzamlarının (register) birbirleri ile kaynaştığı yerlerde bu soruna rastlanabilir. Bu nedenle öğretmen, öğrencisinin her tonunu tekrar tekrar çeşitli ünlülerle bıkmadan usanmadan denemelidir. Bu denemeler sırasında çoğunlukla öğrencinin geçit tonu her ünlüyle başka türlü kendini gösterecektir. Bazı öğrencilerde geçit tonu yarım ve bazen de bir ton öncesinden kendini belli edebilir. Normale dönüşü ise, esas tonun yarım veya bir ton üstüne kadar devam edebilir. Öğrencinin geçit tonu "şu tondur" diye bir ton belirlenirse ileri derslerde büyük

güçlükler ve olumsuzluklarla karşılaşılabilir. Bunların aşılması ve düzeltilmesi ise bir hayli zaman alır (Davran, 1997).

Marchesi (1964) ise soruna şöyle yaklaşmaktadır; çalışmaların başlangıcında çoğu kez, seslerde bir uzamın (register) en pes notası, önceki uzamın en tiz notasından güçsüzdür. Öğrencilere bu olay hakkında yapılacak uygulamalı ve kuramsal açıklamalar, onları kısa bir zamanda bu zorluğun ses organlarının fiziksel yapısından kaynaklandığına ve anlaşıldığında bu zorlukları kolaylıkla aşılabileceklerine inandırmaktır. Üç registeri kaynaştırmanın yanı sıra, her bir registerin sınırları boyunca bağdaşık (homojen) olması her şeyden önce şan öğretmenin; yeteneğine, öğrencinin yeteneğine göre seçeceği alıştırımlara, sabırlı ve dirençli olmasına ve de kullanılan yönteme bağlıdır (Akt. Helvacı, 2003:124,129).

"Öte yandan eğitimci ses türünü saptayabilmek için gerekli görülen kavramların tanımlarına hâkim olması gerekir ve bu tanımlar üzerinde amacın neye yönelik olduğunu iyi analiz etmelidir. Bu durumu "Ses türü sınıflandırmasında şu an için kullanılmakta olan bir kriter üzerinde tartışmayı kolaylaştırmak için ses türü sınıflandırması derken ne demek istendiği ve ses tiplerindeki yaygın terminolojinin ne ifade ettiğini belirlemek gereklidir". Ses türlerinin müzikal açıdan da saptanabilmesine ilişkin "Her şeyden önce, ses eğitiminin ilk aşamalarında ses türünü belirlemek doğru değildir. Şarkıcı temel teknik yeterliliğe ulaştıktan, vokal özgürlüğe kavuştuktan sonra ses türü daha doğru olarak belirlenebilecektir" (Otacıoğlu, 2012).

Ses sabırla işlenen bit mücevher gibidir. Doğru işlendiğinde ışıltuları pırıltıları ve renkleri muhteşem bir şekilde ortaya çıkacaktır. Gerçekten çok karmaşık bir enstrüman olan sesi geliştirmek, virtüöz gibi kullanmak çok sabırlı, özverili ve doğru bir eğitim sürecini gerektirmektedir. Bu süreci deneyim, donanım, sabır ve bilginin vücut bulduğu iyi bir rehberin yani eğitmenin yönetiminde geçirilmesi sesin ortaya çıkması açısından oldukça önemlidir. Ses eğitimi, pahalı bir dolma kalemlerle su üzerine yazılan yazıya benzer bazen yazı daha yazılmadan yok olur, bazen de akıllara durgunluk verecek bir şekilde sanki mermere yazılmışçasına suyun üstünde kalabilir (Davran, 1997:39).

Yöntem

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada; erkek ses türleri, özellikleri ve eğitimi konusunun ilgili literatür ve uzman görüşleri doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada eğitimci/sanatçıların görüşlerini belirlemek üzere araştırma kapsamı doğrultusunda sorular belirlenerek görüşme formu soru havuzu oluşturulmuş ve kapsam geçerliği için 5 alan uzmanına gönderilmiştir. Gelen dönütler doğrultusunda 12 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Amaçlı örneklem yöntemlerinden birisi olan "ölçüt örnekleme ile seçilen Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Opera/Şan Ana Sanat Dalı, Devlet Opera ve Balesi gibi kurumlarda görev yapmış ve yapmakta olan 10 erkek ses eğitimci/sanatçı ile görüşülmüştür. Görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiş, çalışma grubunda yer alan katılımcıların kişisel sınırlarının ve gizliliğini korunması için K1-K10 takma adlar verilmiştir. Görüşme çevrimiçi platformda eğitimci/sanatçılar ile yüz yüze yapılmış, katılımcıların bilgileri doğrultusunda ses ve görüntü kayıtları alınmıştır. Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini belirlemek için katılımcı teyidi prosedürü kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda geçerliliği artırmanın bir diğer yolu da uzman görüşüdür. Ses kayıtları deşifre edildikten sonra katılımcılardan deşifreleri onaylamaları istenmiş ve araştırma kapsamında elde edilen verilerden içerik analizi yöntemi uygulanarak tema ve kodlar türetilmiş, aynı veri setinden oluşturulup oluşturulamayacağına dair geri bildirim için alanında uzman iki kişiye gönderilmiştir. Toplanan nitel verilerin bilgisayara aktarılmasının ardından iki uzman tarafından görüşme kayıtlarının kodlaması yapılmış ve uzmanlar arası uyumu belirlemede uzlaşma yüzdesi eşitlik 1 (Miles ve Huberman, 1994) kullanılarak hesaplanmıştır.

$$Uzlaşma\ yüzdesi = \frac{Görüş\ Birliği}{Görüş\ Birliği + Görüş\ Ayrılığı} \times 100$$

Uzmanlar arası uzlaşma yüzdesi için ölçüt %70 olarak kabul edilmiştir. Buna göre yapılan tüm kodlamalar için iki uzman arasındaki uzlaşma yüzdesinin %80.6 olduğu bulunmuştur. Uzmanlar arası tutarlılığın (güvenirlik) sağlanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırma konusu ile ilgili literatür gerek internet, gerekse kütüphaneler aracılığı ile yerli ve yabancı yayınlara, kitap, dergi, makale ve tezlere ulaşılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan 10 ses eğitmeni/ sanatçının çalıştığı kurumlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. *Görüşmeciler ve İlgili Buldukları Kurumlar*

Eğitmeni/Sanatçı Görüşmeciler	Cinsiyet	Uzmanlık Deneyimi (Yıl)	Kurumlar
Eğitmeni	E	29	Bursa Uludağ Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sahne Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi
Eğitmeni	E	57	Ankara Devlet Opera ve Balesi Devlet Sanatçısı
Eğitmeni	E	22	Hacettepe Üniversitesi Ankara Devlet Konservatuvarı Öğretim Görevlisi
Eğitmeni	E	47	Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı
Eğitmeni	E	15	Ankara Devlet Opera ve Balesi Devlet Sanatçısı
Sanatçı	E	37	Başkent Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Şan Pedagogu
Sanatçı	E	19	Antalya Devlet Opera ve Balesi Devlet Sanatçısı
Sanatçı	E	24	The Academy of Vocal Arts Opera Singer – Philadelphia
Sanatçı	E	1	The Academy of Vocal Arts Opera Singer – Philadelphia
Sanatçı	E	21	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Sahne Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi

BULGULAR VE YORUM

1. Birinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek ses türleri/alt türlerinin ayrımı konusunda neler düşünüyorsunuz? Sizce ses türlerini belirleyen faktörler/etkenler nelerdir?

Tablo2. *Birinci Soruya İlişkin Ses Eğitmeni/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Fiziksel Özellik	Sesin yapısı, karakteri, Tınısı, rengi, parlaklığı Kişinin boy- kilosuna Genetik aktarım	7
Coğrafya	Yaşadığı ülke, iklim, Kültürel ortam, çevre	5
Eğitmen	Sesi öğretmen seçer, Öğretmen insiyatifi	3

Tablo 2’de birinci soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitmeni/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; ses türleri ayrımı ve belirlenmesi için fiziksel özellik temasına bağlı sesin yapısı, karakteri, tınısı, rengi, parlaklığı, bireyin boy-kilo ve genetik aktarımın etkili olduğu, aynı zamanda coğrafya temasına ait yaşadığı ülkenin iklim koşulları, kültürel ortamı ve eğitmen temasına dâhil ses türüne öğretmenin karar verdiği görülmüştür.

Otacıoğlu (2012), “Ses Türlerini Belirlemedeki Kriterler” adlı çalışmasında, Cevanşir ve Gürel (1982) çalışmasını referans göstererek ses türlerinin; vücut yapısı, larenks yapısı, ses tellerinin yapısı, ses rengi ve büyüklüğü, ses kapasitesi, ses aralığı, ses tellerinin yapısı, yumuşak damağın şekli, konuşma tonu, registerlerin dağılımı ve register geçişleri, çevirme tonu gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterdiğini vurgulamıştır.

2. İkinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Dünya da ve Türkiye’de en çok ve en az karşılaşılan erkek ses türleri/ alt türleri sizce nelerdir?

Tablo 3. *İkinci Soruya İlişkin Ses Eğitmeni/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
En az Bas ses	Bas profon az Oktavistler az (bas seslerden bir oktav aşağıda tınlayan ses)	8
En çok Bariton ve Tenor ses	En çok tenor ve Bariton	4
Tenor az	Dünyada ve Türkiye’de tenor az Leje / Spinto tenor az	4

Tablo 3’de ikinci soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimci/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; en çok ve en az karşılaşılan ses türlerinde en az bas ses temasının alt teması olarak bas profon seslerin ve oktavist seslerin az olduğu, en çok bariton ve tenor ses temasına bağlı alt tema olarak en fazla bariton ve tenor seslerle karşılaşıldığı diğer yandan ise tenor az temasının alt teması olarak dünyada ve Türkiye’de leje ve spinto tenorların da az olduğu görülmüştür.

Ses türlerini belirleyen faktörler göz önünde bulundurulduğunda kişilerin içinde yaşadığı coğrafyaya bağlı olarak değişen iklim, kültürel, genetik faktörlerin ve fiziksel özelliklerin etkisinin tartışılmaz olduğu söylenebilir. Bu etkiler de göz önünde bulundurulduğunda Türkiye’de ve Dünyada ki en az ve en çok seslerin dağılımlarının belirtilen biçimde olmasının normal ve doğal olduğu söylenebilir.

3. Üçüncü Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- İyi bir erkek sesi sizce hangi özelliklere sahip olmalıdır?

Tablo 4. Üçüncü Soruya İlişkin Ses Eğitimci/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Kalite	Volümü, yapısı, karakteri Doğallığı, pes ve tiz sınırları Yaşam tarzı kaynaklı koruma Sesin kabiliyeti, materyal	6
Müzikalite	Yorumlama Önce müzisyen olmalı	5
Rol yeteneği	Oyunculuk	3
Teknik	Eğitim, Çalışma kondisyonu Dil, algı	2
Psikoloji	Duygu-durum değişikliği Yaşam tarzı kaynaklı psikolojik yıpranmalar	2

Tablo 4’ de üçüncü soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimci/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; iyi bir seste, olması gereken özelliklerin kadın erkek fark etmeden kalite temasına bağlı alt temada; sesin volümü, yapısı, karakteri, doğallığı, sahip olması gereken pes ve tiz tonları, yaşam tarzı kaynaklı koruma, kabiliyet ve materyal olduğu görülmektedir. Öte yandan müzikalite temasının alt teması; yorumlama ve kişinin müzisyen karakteri, rol yeteneği (oyunculuk), teknik temasına bağlı alt temada; eğitim, çalışma, kondisyon, dil, algı olduğu, bununla beraber psikoloji temasına bağlı alt temaların; Duygu- durum değişikliği, yaşam tarzı kaynaklı psikolojik yıpranmaların olduğu görülmektedir.

Müzikalite, teknik, rol yeteneği ve psikoloji iyi, sağlıklı, güzel, doğru, kaliteli ve dinlenebilir estetik duyarlılığa sahip bir ses üretimi için bir ses te erkek kadın ayrımı olmaksızın beklenen özellikler olduğu söylenebilir. Ses bütün duyguları doğrudan taşıyan ve yansıtan bir araçtır. Üzgün müyüz? mutlu muyuz? kızgın mıyız? sevinçli miyiz? kendimize güveniyor muyuz, eğitilmiş miyiz değil miyiz? vb. Dolayısı ile insanın içinde bulunduğu duygu durumu yani psikolojisinin ses üzerindeki etkisinin doğrudan olduğu söylenebilir.

4. Dördüncü Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Türkiye’de erkek sesinin eğitiminde kullanımı en çok tercih edilen ekol sizce hangisidir? Niçin? Varsa kullanımı tercih edilen diğer ekoller nelerdir?

Tablo 5. *Dördüncü Soruya İlişkin Ses Eğitimci / Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
İtalyan	En çok İtalyan Bel Canto	7
Alman	Daha az Alman Bel Canto'dan sonra Alman	7
Bireysel Teknik	Herkesin kendi tekniği var Algılama, çabuk öğrenme	4
Ekoller Bitti	Ekoller bitti, Artık bilim ekolü var Stiller var (Mozart, Wagner) Usta-çırak ilişkileri ile kendi tekniğini oluşturma	3

Tablo 5' te dördüncü soruya ilişkin Türkiye'deki ses eğitimci/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; Türkiye'de en çok kullanılması tercih edilen ekolün İtalyan (Bel Canto) olduğu, daha sonrasında sıklıkla tercih edilen Alman ekolü olduğu göze çarpmaktadır. Öte yandan bireysel teknik temasının alt teması; kişilerin kendi tekniklerini oluşturduklarını, algılama ve çabuk öğrenmeyle beraber farklı yöntemler keşfettiklerini, ekollerin bittiğini belirten temanın alt temasında ise; günümüzde bilim ekolünün (KBB) olduğu ve bunlara ek olarak söyleme stillerinin oluştuğunu, hatta usta çırak ilişkisi ile devam edilen bir sürecin başladığı görülmektedir.

Opera sanatının İtalya'da doğması, güzel şarkı söyleme anlamına gelen Bel Canto geleneğinin yaygınlaşması ve okullaşmasından dolayı bu söyleme tekniği ya da geleneğinin günümüze kadar etkili bir biçimde gelmiş olduğu söylenebilir. Alman Ekolü 'de okullaştığı göz önünde bulundurulduğunda bu iki ekolün yaygın olmasının normal olduğu söylenebilir.

4.5. Beşinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Bir erkek sesinin profesyonel ses eğitimine başlama yaşı sizce kaç olmalıdır? Nedenini belirtir misiniz?

Tablo 6. *Beşinci Soruya İlişkin Ses Eğitimci/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Ergenlik sonrası	16-17-18-19-20-21 Ergenlik atlatılmalı	9
Vücut kendini toplamalı	Fiziken hazır olma	1

Tablo 6' da beşinci soruya ilişkin Türkiye'deki ses eğitimci/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; profesyonel ses eğitimine başlama yaşının ergenlik dönemi sonrasına tekabül eden 16-17-18-19-20-21 yaşları olduğu ve ergenliğin atlatılması gerektiği, bununla beraber vücudun kendisini toplayarak fiziken hazır olunması gerektiği temaları görülmüştür.

Mutasyon dönemi başlı başına bir değişim ve dönüşüm sürecidir. Sağlıklı bir sese ulaşılan kadar geçirilen evre olan ergenlik, birdenbire ortaya çıkan bir olay değil aksine bir büyüme ve gelişme safhasıdır. Özellikle erkek çocukların seslerinde çoğu önceden tespit ve tahmin edilemeyen esaslı bir değişim görülür (Nitche,1980). İnsan hayatının en ciddi ve şartırcı evresi olan ergenlik dönemi(Şenocak,1969:388); Ergenlik başlangıcı (Premutasyon); 9-12 yaşlar arası gelişim sürecini, Ergenlik (Mutasyon) 12-15 yaşlar arası gelişim sürecini, Ergenlik bitişi (Post Mutasyon): 14-15 yaşlarında başlayarak (Cooksey vd., 2000) 18 yaşında sona eren evre (Lunchsinger vd.,1967) olmak üzere üç evreden oluşur.

Bu bilgiler doğrultusunda ergenlik dönemi başlangıç ve bitişinin ülkelerin coğrafik ve iklimsel koşullarının etkili olduğu ve ülkemizin Akdeniz ikliminin etkisinde olduğu düşünüldüğünde ortalama ergenlik döneminin bitişi erkek seslerinde ortalama 18-19 yaş aralığında olduğu ve ses eğitimine bu yaş aralığında başlamanın uygun olduğu söylenebilir.

6. Altıncı Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek seslerinin eğitiminde en çok karşılaştığımız zorluklar nelerdir? Bu zorluklarla en çok hangi erkek ses türünde karşılaşıyorsunuz?

Tablo 7. *Altıncı Soruya İlişkin Ses Eğitimci/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Geçiş tonu	Üst tonlar Geçiş noktası Genelde çevrim tonları	7
En çok tenorlarda	Daha çok tenorlar	5
Algı	İdrak etme Dilin öneminin bilinmemesi	4
Sertlik	Esnek yapıları çok yok Taklit ile birlikte gelmiş, değişime açık olmayan, kendini sıkma	3
Bireysel farklılıklar	Manen hazır olma, Olgunluk	2

Tablo 7’ de altıncı soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimci/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; en çok karşılaşılan zorlukların geçiş tonu temasına bağlı olarak alt temada; üst tonlar, geçiş noktası ve genelde çevrim tonları olduğu ve bu zorlukların en çok tenor seslerde yaşandığı, öte yandan yaşanan diğer zorlukların öğrencilerin soyut olan şan eğitiminden kaynaklı algı temasına bağlı olarak alt temalar olan; idrak etmede güçlük yaşadıkları ve dilin öneminin bilinmemesi olduğu, sertlik temasına bağlı olan alt temalarda; esnek yapılarının çok olmayışı, taklit etmeyle gelişmiş sertliklerin oluştuğu, değişime açık olunmadığı ve kendilerini sıktıkları bireysel farklılık temasına bağlı olan alt temalarda, manen hazır olma ve olgunluk gibi etkenler olduğu görülmüştür.

Register geçiş yerleri dikkate alınmaz veya geçiş tonları gelmeden önce seste bir hazırlık yapılmazsa, aynı fonksiyon ile ses çıkarmak mümkün olmayacaktır (Cevanşir vd., 1982: 48). Geçit tonu kendi içinde belirsiz olduğu gibi, genellikle tenor seslerin sorunu olmasına karşın, diğer seslerde de değişik tonlarda ve değişik şekillerde ortaya çıkabilir (Davran, 1997).

Erkek sesi eğitiminde karşılaşılan güçlükler olan rejister geçiş yerleri, algı, sertlik ve bireysel farklılıklardan kaynaklanan diğer faktörler göz önünde bulundurulduğunda bu güçlüklerin uzman eğitimciler tarafından diğer seslerin yanı sıra en çok tenor seslerde görüldüğünü sıkça dile getirmelerinden tenor seslerin geçiş tonlarını algılama ve uygulamada zorluk yaşadıkları açıkça söylenebilir.

7. Yedinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek seslerinde rejister geçişleri konusunda neler düşünüyorsunuz? Bir ses eğitimcisi çalıştırdığı erkek öğrencilerine bu konu ile ilgili bilgi vermeli midir? Vermeli ise ne zaman olmalıdır?

Tablo 8. *Yedinci Soruya İlişkin Ses Eğitimci/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Bilmemeli	Bilmemeli Geçiş tonunu anlatmak yeterli Söylemiyorum, farklı yöntemler kullanıyorum	5
Geçiş tonu sabit değil	Kişiyeye göre değişir Esere göre değişir Aralığa göre değişir	4
Öğretmen kararı	Öğretmen isterse söyleyebilir	3
Bilmeli	Eğitimin başında olmalıdır	2
Mi – fa – fa diyez	Erkeklerde geçiş tonları genelde	1

Tablo 8’de yedinci soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitmeni/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; bir şan öğrencisinin geçiş tonları hakkında bilmemeli temasına bağlı olarak alt temalarında; geçiş tonlarının anlatılmasının yeterli, söyleyemiyorum, farklı yöntemler kullanıyorum, geçiş tonunun sabit değil temasına bağlı olan alt temalar ise; kişiye, esere ve aralığa göre değişir ifadeleri görülmüştür. Öte yandan öğrencinin geçiş tonlarını bilmesinin öğretmenin kararına bağlı olarak isterse söyleyebileceği, bilmesinin ise eğitimin başından itibaren olması gerektiği ve mi – fa – fa diyez tonlarının genel olarak erkek seslerinde geçiş tonu olduğu ifadeleri görülmüştür.

Aslına bakılırsa, soprano, mezzosoprano, tenor seslerde kısaca pes, orta ve tiz ses uzamlarının (register) birbirleri ile kaynaştığı yerlerde bu soruna rastlanabilir. Bu nedenle öğretmen, öğrencisinin her tonunu tekrar tekrar çeşitli ünlülerle bıkmadan usanmadan denemelidir. Bu denemeler sırasında çoğunlukla öğrencinin geçiş tonu her ünlüyle başka türlü kendini gösterecektir. Bazı öğrencilerde geçiş tonu yarım ve bazen de bir ton öncesinden kendini belli edebilir. Normale dönüşü ise, esas tonun yarım veya bir ton üstüne kadar devam edebilir. Öğrencinin geçiş tonu “şu tondur” diye bir ton belirlenirse ileri derslerde büyük güçlükler ve olumsuzluklarla karşılaşılabilir. Bunların aşılması ve düzeltilmesi ise bir hayli zaman alır (Davran, 1997).

Kişilerin bireysel olarak fiziksel farklılıkları göz önünde bulundurulduğunda rejister geçişi tonlarındaki farklılık normal görülebilir. Ayrıca bireylerin psikolojik yapılarındaki farklılıklarda ses üretimi esnasında geçiş tonlarını bilmelerinin getirdiği gerginlik, iyi ton üretip üretmeyeceği ile ilgili duyulan kaygı da karşılaşılması muhtemel durumlar olarak değerlendirilebilir.

8. Sekizinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Sizce erkek seslerini en iyi tanıyan besteciler kimlerdir?

Tablo 9. *Sekizinci Soruya İlişkin Ses Eğitmeni/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Verdi	Verdi Verdi Baritonu	8
Mozart	Mozart	7
Puccini	Puccini	5
Donizetti	Donizetti	4
Wagner	Wagner	3
Barok dönem bestecileri	Bütün büyük besteciler Barok dönem Birbirlerinden etkilendiler	1
Bellini	Bellini	1

Tablo 9’da sekizinci soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitmeni/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; erkek seslerini en iyi tanıyan besteciler Verdi, Mozart, Puccini, Donizetti ve Wagner olduğu görülmüştür. Bununla beraber erkek seslerini tanımada bütün büyük bestecilerin de erkek seslerini iyi tanıdığı, barok dönemde yaşamış bestecilerin de erkek sesleri iyi bildikleri, bütün bestecilerin birbirlerinden etkilendikleri ve erkek seslerini yakından tanıyan bir diğer bestecinin de Bellini olduğu göze çarpmaktadır.

Bariton rollerinin dramatik kapsamını genişleten kişi, ünlü İtalyan besteci Giuseppe Verdi’ydi. Verdi, unutulmaz karakterler yaratmasına izin verdiği için bariton sesinin hayranıydı (Rabillon, 2023).

Mozart, Bellini, Donizetti, Puccini ve Verdi’nin eserleri literatür ışığında incelendiğinde hepsinin günümüzde halen sevilerek sahneye konulan ve oynanan İtalyan Bel Canto geleneğinde yazılmış güncelliğini koruyan opera eserlerinin olduğunu görmek mümkündür. Birçok bestecinin korolarda söylediği, bestecilerin hayatı incelendiğinde kolaylıkla görülebilir. Bu yüzden seslere ayrı bir ilgi duyup her birinin ses literatürüne çok güzel eserler kattıkları ve sesleri iyi tanıdıkları söylenebilir.

9. Dokuzuncu Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Opera eserleri göz önünde bulundurulduğunda bestecilerin en çok tercih ettikleri erkek ses türü/türleri nelerdir?

Tablo 10. *Dokuzuncu Soruya İlişkin Ses Eğitmeni/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
En çok Tenor	Spinto tenor Hep lirik türler	7
Tenordan sonra Bariton	Tenordan sonra daha çok baritonlar vardır Verdi baritonu örneğin	4
Librettoya göre	Tercih değil, metine göre	3

Tablo 10’da dokuzuncu soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimi/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; bestecilerin opera eserlerinde en çok tercih ettikleri ses tenor türü olduğu daha çok spinto ve lirik türler seçildiği, tenor seslerden sonra bariton sesin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Öte yandan tercih olmayıp eserin librettosuna göre seslerin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Her erkek ses türünün tınısının insanın duygu durum ve psikolojisi üzerinde etkileri olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Literatürde bestecilerin yaşadıkları dönem ve şartlar ayrıca besteledikleri eserlerin konuları incelendiğinde konu gereği karakterler ve o karakterleri temsil edebilecek ses türlerini seçmiş oldukları söylenebilir.

4.10. Onuncu Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek seslerinin oturması hangi yaşlarda olur ve bu durumu etkileyen olumlu/olumsuz etkenler sizce nelerdir?

Tablo 11. *Onuncu Soruya İlişkin Ses Eğitimi/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
28-40	28-30 35-40 28-32 35-37	6
Yaşam tarzı / duygu-durum ve öğretmen unsuru	Sağlıklı yaşam Uyku Psikolojik durum İyi bir eğitmen ile çalışmak Tecrübe	5
Kişiyeye göre değişir	Yaşlılık algı	5
Sabır	Düzeğe göre çalışma Sabırlı olma	2

Tablo 11’de onuncu soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimi/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; erkek seslerinin olgunlaşma yaşlarının 28 yaş ile 40 yaşlar olduğu, gelişimini etkileyen faktörlerin başta yaşam tarzı/duygu-durum ve öğretmen unsurunun etkili bulunduğu temasına bağlı olarak alt temaların; sağlıklı yaşam, uyku, psikolojik durum, iyi bir eğitmenle çalışmak, ve tecrübe olduğu, bu durumun kişiden kişiye değişir temasına bağlı olarak alt temaların; yaşlılık ve algı olduğu ve sabır temasına bağlı olarak alt temaların da: düzeğe göre çalışma ve sabır olduğu saptanmıştır.

Literatür incelendiğinde insan bedeninde aslında hiç bitmeyen bir değişim ve dönüşümün sürekli olduğu gözlemlenebilir. En şaşırtıcı olanı ergenlik dönemidir (Şenocak, 1967). Bu dönemde seste başlayan başlı başına dönüşüm sonrasında kıkırdak yapılarında 20 li yaşlardan itibaren kemikleşmeye ve elastikiyetini yitirmeye başladığı yine literatür ışığında söylenebilir. Tamamen kemikleşme ise ortalama 40 yaşları civarında olduğu, dolayısı ile bu yaş aralığında sesin oturmasının bu sürecin doğal bir sonucu olduğu söylenebilir.

11. On Birinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek seslerinin yetişkinlik/ yaşlılık döneminde etkilendiği değişim süreçleri var mıdır? Varsa ses bu süreçten nasıl etkilenir?

Tablo 12. *On birinci Soruya İlişkin Ses Eğitimi/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Sağlıklı yaşam	Oto kontrolsüzlük ile gelen kalıcı hasarlar Koruma – bakım Spor, beslenme	6
Yaşlılık	Yaş aldıkça kaslar gevşer	5
Teknik	Kondisyon Eğitim	5
Psikoloji	Yaş aldıkça değişen ruh hali	2

Tablo 12’de on birinci soruya ilişkin Türkiye’deki ses eğitimi/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; erkek seslerinin yetişkinlik/yaşlılık dönemlerinde etkilendiği değişim süreçleri ve bu süreçlerden nasıl etkilendiklerine dair, sağlıklı yaşam temasına bağlı olarak alt temaların oto kontrolsüzlük ile gelen kalıcı hasarlar, sesin korunması ve bakımı, spor, beslenme gibi faktörlerin etkili olduğu, bireyler yaşlılık temasına bağlı olarak alt temanın; yaş aldıkça kasların gevşediği, teknik temasına bağlı olarak alt temanın; Kondisyon (düzenli çalışma) ve eğitimin etkililiği olduğu, psikoloji temasına bağlı olarak alt temanın ; yaş aldıkça değişen ruh hali olduğu tespit edilmiştir.

Yaşa bağlı ses değişikliklerinde sadece ses tellerinde meydana gelen değişikliklerin etkisi yoktur. Sesin ana güç kaynağı olan akciğer kapasitesinde azalma sesin gürlüğünde azalmaya sebep olurken, karın kasları ve genel kasların gerginliğinde azalma olması buna katkıda bulunur. Ses tellerini ve bütün solunum yollarını kaplayan salgı bezlerinin yaptığı salgıların karakterinde meydana gelen değişiklikler ses tellerinin sağlıklı, uygun şekilde titreşmesine engel olur. Ayrıca ses yolunda yer alan yapılarla giden sinir uçlarının sayısında azalma olması sesin kalitesini bozar. Cinsiyetten bağımsız meydana gelen bu değişiklikler dışında kadın ve erkekte ortaya çıkan farklı sonuçlar da mevcuttur. Kadınlarda menopoza girilmesi ile birlikte azalan östrojen (kadınlık hormonu) seste kalınlaşma olması ile sonuçlanmaktadır. Ses tellerinde meydana gelen gerginlik kaybı da buna katkıda bulunur. Ayrıca ses tellerinde daha sıklıkla şişlik (ödem) gözlenmektedir. Erkeklerde ise kas kitlesinde azalmanın daha belirgin olması ve elastikiyet kaybı nedeniyle her iki ses telinin birbirine tam temas ederek kapanması bozularak arada boşluk kalmaya (bowing) bu nedenle de ses pürüzlü ve havalı (hava kaçağı varmış gibi) çıkmaya başlamaktadır (Coşkun, 2021).

Literatür incelendiğinde yaşlanma sürecinde aslında bedende hiç durmadan devam eden ve sürekli bir değişimin olduğu, hormonal düzeylere bağlı olarak da sürekli bedeninin bütün yapısının etkilendiği gibi sesin de bu süreçlerden etkilendiği söylenebilir. Fakat bedene iyi bakılıp doğru alışkanlıklar oturtulup sağlıklı, düzenli ve bilinçli bir yaşam tercih edildiğinde ses sağlığının da uzun süre korunabileceği ve yaşlanmanın olumsuz etkilerinin azaltılabileceği söylenebilir.

4.12. On İkinci Soruya İlişkin Bulgular ve Yorum.

- Erkek ses türleri/alt türleri opera eserlerinde hangi tür rol ve karakterlere uygundur?

Tablo 13. *Onikinci Soruya İlişkin Ses Eğitimi/Sanatçıların Kullandıkları İfadelerin Genel Dağılımı*

Tema	Alt tema	Kullanılma sıklığı (f)
Tenorlar	Kahraman, sevgili, genç, jön karakterler, lirik tavırlar	7
Bariton ve baslar	Kral, ihtiyar, amca, kötü adam, tanrı, ağır başlı roller	6
Librettoya göre	Metinde ne varsa	2

Tablo 13’de on ikinci soruya ilişkin ses eğitimi/sanatçıların görüşlerine bakıldığında; erkek sesleri opera eserlerinde tenor ses türünün genel olarak kahraman, sevgili, genç, jön karakterler, lirik tavırlar rollerini sergilediği, bas ve bariton ses türünün ise daha çok kral, ihtiyar, amca, kötü adam, tanrı, ağırbaşlı rollerde buldukları görülmektedir. Bununla beraber opera eserinin librettoya göre metinde ne varsa (ne isteniyorsa) o eserlerdeki rollere göre değiştiği gibi ifadeler de göze çarpmaktadır.

Ses renklerinin insan duyguları üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda açık parlak ve tiz tonların, neşe, coşku, heyecan ve canlılık gibi hisler, koyu kalın pest tonların hüzün, güven, otorite, olgunluk vb. farklı duyguları yarattığı söylenebilir.

Sonuçlar

Erkek sesi türleri, özellikleri ve eğitimine uzman görüşleri doğrultusunda bakıldığında;

1. Erkek ses türleri/alt türlerinin ayrımı ve ses türlerini belirleyen faktörler/etkenlerin; sesin tınısı, yapısı, hacmi, genişliği, kullanılabilirliği, sınırları, parlaklığı olduğu, bununla beraber coğrafya – İklim (soğuk ülkelerde baslar ve sıcak ülkelerde tenorlar) gibi etkeninin de etki ettiği ve ses türüne karar vermenin öğretime ait olduğu, bir diğer yandan bireyin yaşadığı, yetiştiği kültürel ortam (aile vb.), insan psikolojisi (birey şarkı söylerken ses türünü ne hissediyorsa), genetik aktarımın bireylerde ses yapılarına etki ettiği, fiziksel durumun (boy-kilo), hormonal yapı (östrojen, testosteron) seviyeleri ve birey şarkı söylerken duyuluş bakımından karşıya hangi ses türünü hissettiriyorsa bu faktörlere göre belirlendiği,
2. Dünya da ve Türkiye’de en çok karşılaşılan erkek ses türlerinin bariton ve tenor olduğu, en az karşılaşılan seslerin türlerinin bas ses türü olduğu, diğer yanıtlar düşünüldüğünde ise; bas profon ve leje/spinto tenor alt türlerinin az olduğu, dünyada ve ülkemizde tenor seslerin az bulunduğu, bununla beraber bariton ses türünün fazla olup iyi bir şekilde şarkı söyleyen kişi sayısının az olduğu ve oktavist seslerin de sayısının oldukça az olduğu,
3. İyi bir erkek sesinde bulunması gereken özelliklerin ses yapısı, kalitesi ve müzikalite faktörlerinin öncülük ettiği hemen ardından eğitim (teknik) ve rol yeteneği (oyunculuk) olduğu, bir diğer yandan iyi bir erkek ses özelliklerine ek olarak şarkı söylemek için gerekli olan dil becerisi, düzenli ve disiplinli çalışmalar yaparak rutin alıştırma programı oluşturulması, anlatılan ve bahsedilen soyut kavramları kolayca algılayabilme, sesin doğal yapısı ve bu doğallığa bağlı olarak alt-üst tonlara sahip olma ve ses sağlığı için gerekli önlemler alarak bu şekilde bir yaşam tarzı oluşturmanın gerekli olduğu,
4. Türkiye’de erkek sesinin eğitiminde kullanımı en çok tercih edilen ekolün öncelikle İtalyan ekolü olan Bel Canto, sonrasında Alman ekolünün olduğu, diğer yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda; artık eski ekollerin bittiği ve kullanılmadığı, ekol yerine besteci stillerinin var olduğu bununla beraber usta çırak ilişkilerinin doğduğu ve buna örnek olarak Ankara Konservatuvar öğretmenlerinin başlattığı tekniklerle devam eden sürecin göze çarptığı, hatta kişilerin kendi tekniklerini oluşturduğu, İtalyan ve Alman ekolünden sonra nadir olarak Rus ekolünün de görüldüğü, çağın getirisi ile bilim ekolünün desteklerinin görüldüğü buna örnek olarak KBB ile çalışmaların yapılabilmesi, fonksiyonel öğrenme ve çabuk algılama ile eğitimin devam ettirildiği, aynı zamanda ekollerin kullanım nedenlerinin II. Dünya savaşıdan sonra ülkemize göç eden şan eğitimcilerinin getirdikleri eğitim sürecinden kaynaklı bir anlayış başladığının ve bu anlayışın sanatçı ve eğitimci kişilerin gelişerek yeni nesillere öncülük ettiği,
5. Bir erkek sesinin profesyonel ses eğitimine başlama yaşının ergenlik dönemi adı verilen ses değişim döneminden sonra olması ve bu yaşların 17-18, 18-20’li yaşlara tekabül ettiği, daha öncesinde eğitime başlanmasının öğrencilerde ses problemlerine yol açabileceği, bununla birlikte ergenlik dönemi ses değişiminin kişiler arası farklılık göstereceği de göz önünde bulundurulursa en alt yaşın 16’dan sonra olması gerektiği ve genel olarak 17-18-19-20-21’li yaşların ses eğitimine başlamak için doğru yaşlar olduğu ve ergenlik dönemi sonu olarak vücudun kendisini biraz toplayarak eğitimin daha kaliteli olacağı,
6. Erkek seslerinin eğitiminde en çok karşılaşılan zorlukların geçiş tonu sorunları (üst tonlar), esnek olamama ve kendilerini sıkma eğilimi göstererek sertlik oluşturdukları, öğrencilerin anlatılan ve bahsedilen soyut kavramları algılamakta güçlük çektikleri, ses eğitimi ve bu eğitim içinde yer alan kavramlara fiziken ve manen hazır olamama, şarkı söylemek için gerekli olan dil unsurunun yeterli olmaması, öğrencilerin duydukları veya izledikleri sesleri taklit etme gibi durumlar söz konusu olduğu, bu sorunlar göz önünde bulundurulduğunda; bu zorlukların bireylere göre değiştiği, eğitimci ve sanatçı kişilerin en çok sorun yaşadıkları ses türünün tenor sesler olduğu, esneklik bakımından ise en çok bariton ve bas seslerde sorunlar yaşadıkları,

7. Erkek seslerinde rejister geçişleri konusundaki düşünceleri ve geçiş tonu kavramına dair öğrencilerin de bilgi sahibi olmaları üzerine; geçiş tonunun kişilere, eserlere, aralıklara vs. gibi nedenlerle sabit olmadığına, öğrencinin bu konu üzerine bilgi sahibi olması kararının öğretmene ait olduğuna, diğer yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda öğrencinin bu konu hakkında bilgi sahibi olmasının gerekmediği ve gerektiği yanıtlarına eşit derecede ulaşılmış olup, geçiş tonunun ne olduğuna dair ön bilgi verilmesi, gerekiyorsa farklı yöntemlerle anlatılması ya da öğrenci bu duruma hazır olduğunda bu bilginin ona verilmesi gerektiği, öte yandan erkeklerde geçiş tonlarının frekansları tenor türlerde fa – fa diyez, bariton türlerde mi bemol – mi – re, bas türlerde do diyez – re olduğu,
8. Erkek seslerini en iyi tanıyan besteciler bakımından; Verdi, Mozart, Puccini, Donizetti ve Wagner olduğu, diğer yanıtlar göz önünde bulundurulduğunda; Bellini ve başta barok dönem bestecileri olmak üzere bütün büyük bestecilerin birbirlerinden etkilenerek ortak bir süreç yarattıkları,
9. Opera eserleri göz önünde bulundurulduğunda bestecilerin en çok tercih ettikleri erkek ses türü/türlerinin en çok tenor ses türü olduğu, öte yandan opera eserlerinde seslerin esasında tercih olmadığı eserin librettosuna göre yazıldığı, tenordan sonra daha çok bariton seslere şarkılar söylettirildiği, bestecilerinde daha çok tenor sonrasında da bariton ses seçerek lirik kategoriden birçok alt türe yer verdikleri,
10. Erkek seslerinin oturma (olgunlaşma) yaşının tarih vermenin yanlış olacağı kişiden kişiye değişmekle birlikte 35-40'lı yaşlar olduğu ve bu durumu etkileyen faktörlerin başta sağlıklı yaşam, düzenli çalışma ile birlikte öğrencinin sabırlı davranarak düzeyine göre eserler çalışması gerektiği, öte yandan diğer yanıtlara bakıldığında bu durum için; 28-29-30, 28-32, 35-37 yaşlarda da olgunlaşma yaşanabileceği, yaşlılıkla gelen ses kaslarındaki gevşeklik, kişinin yaşam ve karakter deneyimleri, öğrencinin psikolojik durumu, ses eğitimine dair algılama ve yaşam tarzına bağlı yeterli uyku alımı, müzikal tecrübe ve iyi bir eğitimle birlikte çalışma unsurunun önemli olduğu,
11. Erkek seslerinin yetişkinlik/ yaşlılık döneminde etkilendiği değişim süreçlerine bakıldığında kasların yaşlandıkça gevşeyerek sallanma meydana geldiği, teknik kaynaklı nedenler, sağlıklı yaşam tarzı ve psikolojik durum sonuçları olduğu, öte yandan sesi etkileyen faktörlerde bireyin ses sağlığı koruma ve bakımı, kondisyon eksikliği (düzenli çalışma prensibi), kontrolsüzce gerçekleşen sesi forse etme eğilimi, yaşın getirdiği alerjik reaksiyonlar, hormon üretimi azalışından dolayı pes tonların kaybolması, ergenlik döneminden bu yana süre gelen kalıcı problemler ve bu sorunların kişiden kişiye değişmesi,
12. Erkek ses türleri/alt türleri opera eserlerinde hangi tür rol ve karakterlere uygun olması bakımından tenor seslerin; kahraman, sevgili, genç, jön karakterler ve lirik tavırlar, bas ve bariton seslerin ise; kral, ihtiyar, amca, kötü adam, kavalie, rahip, tanrı, ağırbaşlı roller sergilediği, öte yandan opera eserlerinde librettoda ne varsa ona göre rol seçimi yapıldığı, rolüne göre değişen seslerin de bulunduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Öneriler

- 1) Ses eğitimi alan erkek öğrencilerin daha iyi şarkı söyleyebilmeleri için dil becerilerini geliştirmeleri, alanları ile ilgili olarak okuma ve araştırma farkındalığı yaratılarak kültürel seviyelerini artırmaları ayrıca müzikal gelişimleri içinse bol bol dinlemeleri izlemeleri ve buldukları müzikal ortamları gözlemlemeleri teşvik edilebilir.
- 2) Ses eğitimi alan erkek öğrencilerinin kariyer gelişimlerini artırabilmek için disiplinli ve düzenli bir çalışma programının önemi vurgulanarak farkındalıkları artırılabilir.
- 3) Bu araştırma konusu daha fazla uzman görüşü alınarak ve konu çerçevesi geliştirilerek yapılabilir.

Kaynaklar

Avcı, Kemal., Baydağ, Cemalettin ve Ece, Ahmet Serkan. "Tenor Ve Bariton Ses Türlerinin Bilgisayar Destekli Temel Frekans ve Formant Analizi". *Turkish Studies Information Technologies and Applied Sciences*, Volume 14 Issue 1, (2019): 21-44

- Aycan, Kıvanç. "Opera Sanatına Yönelik Ses Eğitiminde (Şan) Nefesin, Sesin Oluşumu ve Fiziksel Özelliklerinin İncelenmesi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005.
- Belgin, Erol. "Ses Anatomisi". [Doktora Programı Ders notları]. Ankara: G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Bölümü, 1996.
- Cevanşir, Behbud ve Gürel, Güzin. "Foniatri Sesin Oluşumu, Bozuklukları ve Korunmasında Temel İlkeler". İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi: Sanal Matbaacılık, 1982.
- Cooksey, John ve Welch, Frederic Graham "Adolescence, Singing Development and National Curricula Design", London: British Journal of Music Education 14(3), 1997
- Coşkun, Hakan "Kulak Burun Boğaz Hastalıkları" <http://drhakancoskun.com>, 2021.
- Davran, Yalçın. "Şarkı Söyleme Sanatının Öyküsü". Ankara: Evrensel Müzik Evi, 1997.
- Doğanyigit, Satı. "Profesyonel Ses Eğitimi (Şan) Alan Bireylerin Ses Özelliklerinin İncelenmesi". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2010.
- Helvacı, Ayhan. "Ses Eğitiminde Register ve Rezonans Bölgelerinin Kullanım Özelliklerinin Ses Kalitesine Yansımaları". Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2003.
- İşsever, İlker. "Ses Eğitiminde Ulusal Okullar". Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.
- Kastrato Bulguları <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kastrato> adresinden erişilmiştir, 2023.
- Kazancıoğlu, Mehmet Alper. "Şan Eğitiminin Bariton Ses Etkisinin Akustik ve Larengostroboskopik Olarak İncelenmesi, Doğru Ses Üretebilmek İçin Egzersiz Önerileri". Sanatta yeterlilik tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü. 2008.
- Lotha, G. "Tenor" <https://www.britannica.com/art/tenor-vocal-range> adresinden erişilmiştir, 2023.
- Lunchsinger, Richard ve Arnold, Godfrey E. "Voice-Speech- Language Clinical Communicology, Its Physiology and Pathology", California: Wadsworth Publishing Company Inc., Belmont, 1967.
- Miles, Matthew, B. ve Huberman, Andrew Michael. "Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook". London; Sage Publication, 1994.
- Miller, Richard. "National School of Singing. English, French, German and Italian Techniques of Singing Revisited", America: Published in the United States of America by Scarecrow Press, Inc., 2002.
- Nitsche, Paul. "Die Pflege Der Kinder- Und Jugendstimme". Newyork: School&Co. Ltd. London, Schott Music Carp, 1970.
- Otacıoğlu, Serkan. "Ses Türlerini Belirlemedeki Kriterler", Sanatta yeterlilik tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.
- Özçimen, Aycan. ve Yıldız, Gülşen. "Sesin Karakterini ve Kalitesini Belirleyen Etmenler", Konya: Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, sayı:32, 2011.
- Rabillon, Katharina., "Operanın Karanlık Sesleri Baritonlar, Bas Baritonlar ve Baslar" <https://tr.euronews.com/kultur/2023/01/26/operanın-karanlik-sesleri-bariton-bas-bariton-ve-baslar> adresinden erişilmiştir. (2023).
- Sabar, Gül. "Sesimiz – Eğitimi ve Korunması", İstanbul: Pan Yayıncılık, 2008.
- Şenocak, Fikri. "Kulak Burun Boğazda semptom ve Sendromlar", İstanbul: İstanbul Üniversitesi Cerrah Paşa Yayınları, 1983.
- Uçman Karaçalı, Pınar. "Profesyonel Ses Sanatçılarının Ses Üretiminde Karşılaştıkları Teknik Sorunlara Yönelik Yeni Öneriler" Sanatta yeterlilik tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2012.
- Yazarı belli olmayan "Ses Tonları Türleri Rehberi" <https://www.yuzdeyuzsanat.com/ses-tonlari-turleri-rehberi/> adresinden erişilmiştir, 2022.

EXAMINATION OF MALE VOICE TYPES, CHARACTERISTICS AND EDUCATION IN LINE WITH EXPERT OPINIONS

Yavuz Kelebek, Nurdan Kızıldeli Salık

ABSTRACT

In this research, it is aimed to make a situation determination by examining the types, characteristics and training of male voice in line with the opinions of voice training experts. It is thought that the research will contribute to the people and literature related to the field of voice. In order to reach the data in this qualitative study, a semi-structured interview form containing questions within the scope of the research topic was prepared and 5 expert opinions were taken for content validity. The semi-structured interview form was applied to 10 educators/artists who are experts in their fields and who have worked and are working in institutions such as Faculty of Education Fine Arts Education Department, Music Education Department, State Conservatory Performing Arts Department Opera/Singing Department, State Opera and Ballet, and the relevant literature was accessed by scanning domestic and foreign articles, theses, journals, internet and libraries. In order to analyse the data obtained from the experts who voluntarily participated in the research, their personal approvals were obtained and recorded. The data obtained were analysed by content analysis and themes and codes were extracted. These codes and themes were sent to 2 experts, inter-expert agreement analysis was performed and reliability was ensured by obtaining 80.6% result. In line with the findings obtained; the distinction of male voice types/subtypes and the factors that determine voice types; timbre, structure, volume, width, availability, limits, brightness of the voice, as well as geography - climate (basses in cold countries and tenors in hot countries), the most common male voice types in the world and in Turkey are baritone and tenor, the least common voice types are bass voice types, the characteristics that should be present in a good male voice are voice structure, quality and musicality, followed by training (technique) and acting ability (acting), the most common difficulties encountered in the training of male voices are transitional tone problems (overtones), inflexibility and stiffness by showing a tendency to squeeze themselves, students have difficulty in perceiving the abstract concepts described and mentioned, etc. etc.

Keywords: Male voice types, voice characteristics, voice training